

JOGGYAKORLAT.

A nemzetközi jogsegély jelenlegi alakja hagyatéki ügyekben.

Az „Örökösödési eljárás”-ról szóló 1894. évi XVI. törvénycikknek csupán néhány fejezete ismerteti azokat a szabályokat, amelyek a külföldi állampolgároknak belföldön és magyar állampolgároknak külföldön létező ingó és ingatlan hagyatéka tekintetében irányadók.

Célom nagy vonásokban ismertetni az örökösödési eljárással kapcsolatos „nemzetközi jogsegély” mai alakját és az egyes környező, valamint más fontosabb államokkal fennálló nemzetközi szerződéseket és viszonyosságokon alapuló gyakorlatot.

Magánjogunk, illetve bírói gyakorlatunk annak az elvnek megfelelően, hogy minden ember jog- és szerzőképes, a külföldi állampolgároknak a belföldiekkel egyenlő öröklési képességét ismeri el, de csak a viszonyosság feltétele és korlátai mellett (Fabinyi: Magánjog V. kötet).

Allandó bírói gyakorlatunk szerint az öröklési igények, tekintet nélkül arra, hogy hol fekszik a hagyatéki vagyon, azok szerint a jogszabályok szerint bírálандók el, amelyek az örökhagyó utolsó lakóhelyén érvényben voltak (E. H. 561.).

Legelsősorban annak eldöntése szükséges, hogy melyik bíróság illetékes az örökösödési eljárás lefolytatására. Az „Örökösödési eljárás”-ról szóló 1894. évi XVI. t.-c. 8. §-ának második bekezdése szerint a magyar bíróság folytatja le a hagyatéki eljárást a külföldi örökhagyónak Magyarországon maradt „ingatlan” hagyatékára nézve „feltétlenül.” (Az ingatlanokkal azonos elbírálás alá esnek az ingatlanokon bekebelezve lévő jelzálogos követelések is).

„Feltételesen” a magyar bíróság folytatja le a hagyatéki eljárást:

a) magyar honosnak az ország területén kívül maradt „ingó” hagyatékára nézve, ha ez a nemzetközi szerződések, vagy viszonyosságon alapuló gyakorlat értelmében a magyar bíróságnak kiadatik;

b) külföldi örökhagyónak az ország területén lévő „ingó” hagyatékára nézve, ha az nemzetközi szerződések értelmében, vagy retorzió folytán az örökhagyó államának ki nem adatik.

Nem illetékes a magyar bíróság a hagyatéki eljárás lefolytatására:

a) magyar örökhagyónak külföldön lévő „ingatlan” hagyatékára nézve. A 8300/1923. számú M. E., illetve a 21.389/1922. I. M. számú rendeletek kimondják, hogy a belföldi bíró-

ság Magyarországnak a trianoni békeszerződéssel megállapított területén kívül fekvő ingatlanokra még abban az esetben sem tehet intézkedést, ha az ingatlanokról vezetett telekjegyzőkönyvek, vagy telekkönyvi betétek ezidőszerint még magyar telekkönyvi hatóságok őrizetében vannak;

b) magyar örökhatyó után külföldön maradt „ingó” hagyatékára nézve az esetben, ha az illető külállam a hagyatéki eljárás lefolytatását magának tartja fenn.

Amint láthatjuk, az eljárás lefolytatását illetőleg különbséget kell tennünk ingó és ingatlan hagyatékok között.

Ha magyar honos után külföldön fekvő „ingatlan” hagyaték marad, a hagyatéki eljárás lefolytatására a nemzetközi magánjog elvei „lex rei sitae” szerint azon állam illetékes, melynek területén az ingatlan fekszik. Tehát az eljárás megindítása, az örökösödési igény igazolása és elismerése, az ingatlan telekkönyvi átírása az illető külállam jogszabályai szerint történik.

Midőn a külföldi örökhatyó „ingó” hagyaték tekintetében az örökösödési eljárás a fennálló nemzetközi szerződés, vagy viszonyoságon alapuló gyakorlat értelmében a külföldi bíróságnak, hatóságnak engedendő át, az ország területén elhalt örökhatyó halálesetének felvétele a 11.000/1928. számú I. M. rendelet 11. §-ának értelmében elrendeltetik, és a halálesetről a nemzetközi szerződések rendelkezéseinek, vagy a viszonyoságon alapuló gyakorlatnak megfelelően az illető külállamnak belföldön, az elhalálozás helyéhez legközelebb eső konsuli hatósága közvetlenül, vagy az illető külföldi állam bírósága a M. Kir. Igazságügyminiszter útján értesítendő.

A halálesetfelvétellel egyidőben szükséges biztosítási intézkedések is megteendők, ezekről az „Örökösödési eljárás”-ról szóló 1894. évi XVI. t.-c. 108. §-a rendelkezik. Ugyancsak a fenti törvénycikk 109. §.—112. §-áig találhatjuk meg az ebben az esetben követendő eljárások szabályait.

Ha külföldön elhalt magyar állampolgár, vagy oly idegen állampolgár, kinek nálunk hagyaték maradt, — idegen halálesetfelvételi íve a bírósághoz beérkezik, a bíróság az említett 11.000/1928. sz. I. M. rendelet 5. §-a értelmében elrendeli az itteni haláleset felvételét és e célból az idegen halálesetfelvételi ívet, vagy halotti anyakönyvi kivonatot a halálesetfelvétellel megbízott illetékes eljárásának, külföldiek esetében Budapesten a IV. ker. eljárásának kiadja, és ugyanakkor kijelöli az eljárásra illetékes kir. közjegyzőt is. A külföldön elhalt örökhatyó halálesetének felvétele a fenti rendelet értelmében nemcsak a külföldi halálesetfelvételi ív, halotti anyakönyvi kivonat, hanem a halálesetre vonatkozó egyéb „hiteles adat” alapján is elrendelhető. Azt tehát a külföldi halálesetfelvételi ív nem teszi feleslegessé. Ez utóbbi megszerzése csak ak-

kor szükséges, ha arra a belföldi halálesetfelvétel érdekében elkerülhetetlenül szükség van, nevezetesen tehát akkor, ha a belföldön nem voltak kinyomozhatók azok az adatok, amelyek ismerete a hagyatéki eljárás megindításának, vagy mellőzésének kérdésében, vagy pedig az örökösödési eljárás lefolytatásához nélkülözhetetlenek. (37.277/1931. I. M. VII. sz. rend.)

Például a Cseh-Szlovák köztársaság területén maradt hagyatéokra vonatkozó adatok ismerete magában véve nem tenné szükségessé a külföldi halálesetfelvételi ív megszerzését, mert mint már előbb ismertettem, külföldi ingatlanra egyáltalában nem, külföldi ingóságokra pedig a magyar bíróság csak abban az esetben folytathat örökösödési eljárást, ha a hagyatéki ingók kiszolgáltatása tekintetében nemzetközi szerződés intézkedik, vagy pedig viszonyosságon alapuló gyakorlat áll fenn. Ilyen nemzetközi szerződés a Cseh-Szlovák köztársasággal szemben nincsen, sem pedig viszonyosság nem áll fenn, mégis a 11.000/1928. I. M. rendelet 11. §-a értelmében a külföldi állampolgárok halálesetfelvételi ívét minden esetben, magyar állampolgárok halálesetfelvételi ívét pedig akkor kell diplomáciai úton leendő továbbítás végett a M. Kir. Igazságügyminiszteriumhoz felterjeszteni, ha megállapítható, hogy az elhunyt után külföldön hagyatéki vagyon maradt. (37.277/1931. I. M. VII. sz. rend.)

Ami a külföldi öröknyónak belföldön és magyar állampolgároknak külföldön lévő ingó és ingatlan hagyatéka utáni hagyatéki illetékeket illeti, ezekre nézve a következőknek ismerete szükséges:

az öröknyónak külföldön fekvő „ingatlan“ hagyatéka az illetékköteles hagyatéka nem vétetik fel, valamint nem vétetnek fel levonás, végett az ezen javakon fekvő terhek sem. Ezzel szemben az öröknyónak külföldön elhelyezett tőkési, külföldiek elleni követelése; ide értve a jelzálogjoggal is biztosított követeléseket. stb. az illetékköteles hagyatékhöz számítandók.

Azon adósságok, amelyek az öröknyónak külföldi ingatlan vagyónát és belföldi hagyatékát terhelik, az összes vagyon ezen kétféle részének megfelelő aránya szerint a belföldi hagyatékból levonandók. Ezek szerint magyar állampolgárnak, akár belföldön, akár külföldön halálozott is el, a külföldön lévő ingatlanok kivételével az összes külföldi követelése; és külföldi ingóságai nálunk illeték alá vonatnak, — tekintet nélkül arra, hogy azok külföldön illetékezve lettek-e, vagy sem.

A belföldön elhalálozott külföldi állampolgárok belföldön fekvő ingatlan vagyona szintén örökösödési illeték alá tartozik, ingó hagyatéka ellenben csak annyiban, amennyiben nem igazolható, hogy azon külállamban, melynek az öröknyó polgára volt, a magyar honpolgárok ingó hagyatéka semminemű illeték alá nem vonatik. Tehát itt is a retorzió elve érvényesül.

Az egyes külföldi államokkal jelenleg fennálló nemzetközi szerződések, egyezmények és viszonyoságon alapuló gyakorlatok ismertetése:

A világháború kitöréséig a Hágában 1905. évi július hó 17-én kötött egyezmény alapján számos külföldi állammal volt nemzetközi szerződésünk, melyek örökösödési eljárással kapcsolatosan is tartalmaztak intézkedéseket.

Az 1921. évi XXXIII. t.-cikkbe iktatott „trianoni“ békeszerződés Magyarország nemzetközi jogi helyzetében lényeges változásokat létesített.

A világháború kitöréséig fennállott a konsuli bíraskodás intézménye Románia, Törökország, Marokkó, Perzsia és Sziám államok területén, és az ezen államokban székelő volt m. kir. és osztrák-magyar konsulátusok bírói hatáskörrel voltak felruházva és működési területükön az elhalt magyar honosok ingó hagyatékára nézve önállóan jártak el.

Az említett trianoni békeszerződés 80., 86., 94. és 97. cikke megszüntették a konsuli bíraskodást Marokkó, Egyiptom, Sziám és Kína államok területén. Jelenleg nincsen érvényben Románia, Törökország és Perzsia területén sem.

A békeszerződés megfelelő, 217-től 220., 222. és 223. cikke tartalmazza azokat a szerződéseket, egyezményeket és megállapodásokat, amelyeket az úgynevezett „Társult Főhatalmak“, valamint a „Főhatalmakkal“ társult „Hatalmak“ Magyarországgal szemben továbbra is fenn kívánnak tartani, illetve azokat újból alkalmazni kívánják és amelyhez Magyarország csatlakozását kikényszerítették.

Ezen úgynevezett győztes hatalmak a békeszerződés 221. cikke szerint Franciaország, Portugália és Románia kivételével kijelentették, hogy csatlakoznak a Hágában 1905. évi július hó 17-én kötött egyezményhez, és a 224. cikk tartalma szerint Magyarországgal hivatalosan közölni fogják a szerződés életbeléptetésétől számított 6 hónapon belül a volt Osztrák-Magyar Monarchiával kötött mindazon kétoldalú szerződéseket, amelyeknek megtartását kívánni fogják.

Csak azok a kétoldalú egyezmények lépnek életbe a Szövetséges és Társult Hatalmak és Magyarország között, amelyek ily közlés tárgyai voltak. A békeszerződés 225. cikkében Magyarországgal elismertették, hogy „mindazok a szerződések, egyezmények vagy megegyezők, amelyeket ő, vagy a volt Osztrák-Magyar Monarchia Németországgal, Ausztriával, Bulgáriával, vagy Törökországgal 1914. évi augusztus hó 1. napja óta a jelen szerződés életbelépéséig kötött, érvénytelenek.“

Ugyancsak a békeszerződés 227. cikkében elismertették Magyarországgal, hogy mindazok a szerződések, egyezmények vagy megegyezők, amelyeket ő, vagy az Osztrák-Magyar Monarchia 1914. évi július 28-a előtt, vagy ezen időpont után a jelen szer-

zódés életbelépéséig Oroszországgal, vagy bármely Állammal vagy Kormánnyal, amelynek területe azelőtt Oroszországhoz tartozott, avagy Romániával megkötött, érvénytelenek.

Az egyes környező és más fontosabb államokkal jelenleg fennálló szerződések a következők:

Ausztriával szemben „ingó” hagyatékok kiadása tekintetében viszonyosságon alapuló gyakorlat áll fenn, egyébként viszonyosság áll fenn a jogsegély egyéb neveire nézve is. Idézetek, megkeresések, hirdetmények közvetlenül megküldhetők.

A hagyatéki illeték tekintetében fennállott illetékmentesség már megszűnt, ennek megfelelően Magyarország retorzióval él.

Romániával szemben érvényben van a polgári jogsegély és a magánjog körébe tartozó egyes kérdésekre vonatkozólag kötött egyezmény, mely az 1925. évi VI. t.-cikkbe van iktatva.

Jugoszláviával szemben a világháború kitörésétől egészen 1930. évig sem nemzetközi szerződés, sem viszonyosságon alapuló gyakorlat nem állott fenn, jelenleg az 1930. évi XXXIX. t.-cikkbe van iktatva a nevezett állammal kötött polgári jogsegély, mely hagyatéki ügyekben is tartalmaz rendelkezéseket.

Cseh-Szlovákiával szemben sem szerződés, sem viszonyosságon alapuló jogsegély nem áll fenn ingó hagyatékok kiszolgáltatása tekintetében. Egyébként csatlakozott a hágai egyezményhez. A jogsegély diplomáciai úton veendő igénybe.

Bulgáriával szemben érvényben fennáll az 1912. évi XXVII. t.-cikkbe iktatott konsuli egyezmény, és ennek az örökösödési eljárás körébe vágó rendelkezései.

Németország-gal szemben kivéve *Bajor-, Porosz- és Szászországokat*, ingók kiadása tekintetében egyezmény, vagy viszonyosságon alapuló gyakorlat nem áll fenn.

Bajor-, Porosz- és Szászországok-kal szemben „ingó” hagyatékok tekintetében viszonyosságon alapuló gyakorlat áll fenn, de csak az esetben, ha az örökösödés átmenetileg tartózkodott Magyarországon.

Olaszország — a békeszerződésben biztosított jogánál fogva fenntartotta az 1874. évi május 15-én kötött és az 1875. évi XIII. t.-cikkbe iktatott konsuli egyezményt, ennek az örökösödési eljárásra vonatkozó rendelkezéseit a XII-ik cikk tartalmazza.

Ervényben van továbbá az állampolgárok kölcsönös törvényes védelme iránt 1922. évi április 6-án Rómában kötött és az 1927. évi I. t.-cikkbe iktatott egyezmény.

Ezen t.-cikk II. cím 6. cikke alapján rendkívüli és indokolt sürgős esetekben a szerződő felek bírói hatóságai diplomáciai út megkerülésével közvetlenül is érintkezhetnek egymással.

Francia-országgal ezideig a jogszabály szabályozva nincsen.

Svájc-al szemben nincsen olyan nemzetközi szerződés, vagy viszonyossági gyakorlat, amely szerint az egyik államnak a másik állam területén elhalt polgárai után maradt ingó hagyatékok a honossági államnak letárgyalás céljából kiadandó lenne.

Az eddig előfordult esetekből megállapítható, hogy Svájc-ból csakis olyan ingó hagyatékok kiadását lehet kieszközölni, amelyek átmenetileg (ideiglenesen) Svájcban időző s ott elhalt egyének után maradtak, anélkül azonban, hogy e tekintetben gyakorlaton alapuló viszonyosságról lehetne beszélni.

Nem lehet tehát helye Svájc-ból az olyan ingó hagyatékok kiadásának, amely olyan egyén után maradt, akinek az elhalálozás helyén volt utolsó rendes lakóhelye.

Ennek megfelelően a Magyarországon lakó svájci állampolgárok itteni hagyatéka tekintetében az eljárás a m. kir. járásbíróóság illetékes és az eljárás átengedésének (1894 : XVI. t.-c. 8. §. 2-ik bek.) — (14.108/1931. I. M. VII. sz. rendelet) nincs helye.

Viszonyosság, illetve viszonyosságon alapuló joggyakorlat áll fenn még ingó hagyatékok kiszolgáltatása tekintetében *Lenyelország*-gal, *Törökország*-gal, *Norvégia*-val, *Görögország*-gal, az *Északamerikai-Egyesült Államok*-kal is. Ez utóbbival érvényben van az 1926. évi XXI. t.-cikk (60.000/1928. I. M. rend.)

Amennyiben a hazai bíróságoknak a viszonyosság, vagy viszonyosságon alapuló gyakorlat tekintetében kételyük merülne fel, vagy nincsenek a nemzetközi jogsegély tekintetében egyes államokkal szemben tisztában, a M. Kir. Igazságügyminiszterium nemzetközi jogi osztályához fordulhatnak, ahonnan a szükséges felvilágosításokat és adatokat mindenkor megkaphatják.

Ingó és ingatlan hagyatékok tekintetében a rendes szabályoktól eltérőleg különös gyakorlat áll fenn *Egyiptommal* szemben.

A m. kir. igazságügyminiszter 65.825/1928. I. M. VII. számú rendelete szerint a világháború kitörése előtt Egyiptomban a magyar állampolgárok azon ügyeiben, melyek nem tartoztak az ottani vegyes bíróságok hatáskörébe, konzuli bíróságaink jártak el. Ezt a jogot a trianoni szerződés 86. cikke megszüntette, és ugyanezen szerződés 88. cikke a konzuli bíróságaink hatáskörébe tartozó ügyeket az egyiptomi brit konzuli bíróságokhoz utalta.

Erre vonatkozólag az egyiptomi szultánnak rendeletet kellett volna kibocsátania, mely rendelet ezideig nem jelent meg. Viszont azonban az egyiptomi kormány belföldi bíróságainak hatáskörét sem terjesztette ki a magyar állampolgárok említett ügyeire, ami ellen különben a m. kir. kormány kétségtelenül tiltakoznék is és eddig nem emelt óvást az ellen, hogy a szó-

banforgó ügyek a magyar bíróságok hatáskörébe vonassanak, ami különböző ügyekben már meg is történt. Egy felmerült esetben magyar állampolgár után Egyiptomban nagyobb ingó és ingatlan hagyaték maradt. Az egyiptomi belföldi hatóságok sem az ingó, sem az ingatlan hagyaték rendezésébe nem folytak be és azt az egyiptomi kir. konzulátus sem végezhette, egyrészt azért, mert a konzuli bíraskodásról szóló utolsó törvénycikknek hatálya már lejárt, másrészt pedig azért is, mert ha volna is ilyen törvényünk, az egyiptomi m. kir. konzulok, minthogy állásuk csupán tiszteletbeli, nem volnának bíraskodási joggal felruházhatók.

Ennek folytán ebben az ügyben az örökösödési eljárást a m. kir. bíróságok hatáskörébe tartozónak kellett tekinteni és minthogy illetékes hagyatéki bíróság az 1894. évi XVI. t.-cikk 7. §-ának rendelkezése alapján nem volt megállapítható, ugyanezen utolsó bekezdése alapján a m. kir. igazságügyminiszterium a budapesti központi kir. járásbíróságot jelölte ki illetékes hagyatéki bíróságként és felhívta, hogy az ingó hagyaték tekintetében a törvényszerű intézkedéseket tegye meg.

Egyúttal azonban felhívta a kir. járásbíróság figyelmét arra is, hogy az örökösödési eljárást — más arra hivatott bírói hatóság hiányában — a hagyatékhöz tartozó ingatlanokra is kiterjesztheti. Az egyiptomi jogászok azt a véleményt adták, hogy nincs akadálya annak, hogy a magyar hagyatéki bíróságnak határozata alapján a tulajdonjog az egyiptomi ingatlanok tekintetében az egyiptomi nemzetközi vegyes bíróság közbenjöttével az örökösök javára bekebeleztesse.

A m. kir. igazságügyminiszter ezen rendelete folytán a magyar bíróság a hagyatéki eljárást akadálytalanul le is folytatta úgy az ingó, mint az ingatlan hagyaték tekintetében.

Ez eddig az egyetlen eset, amikor az 1894. évi XVI. t.-cikk 8. §-a második bekezdésének rendelkezéseivel ellentétben magyar állampolgárnak külföldön lévő „ingatlan” hagyatéka tekintetében az örökösödési eljárást magyar bíróság folytathatta le.

Végül még megemlítem azt, hogy gyakorlati szempontból, ha magyar honos után külföldön létező ingó hagyaték marad, a hagyatéki ügyek lebonyolításának leggyorsabb és legbiztosabb módja, ha az itteni örökösök az illető külállamban állomásozó kir. konzulátusok közbenjárását veszik igénybe. A konzulátusok e közbenjárásra az 1901. évi XXVI. t.-cikkben megszabott és a mai gazdasági pénzvviszonyoknak megfelelő díjazások ellenében kötelezve vannak.

A konzulátushoz küldött megkeresésekhez csatolandó az örökösök által aláírt és megfelelő hitelesítés és felülhitelesítéssel ellátott üres meghatalmazás, melyet a konzulátus valamelyik tisztviselője nevével tölt ki, vagy pedig saját ügyvivőjének ad át.

A konzulátus azután közli az örökösökkel, hogy milyen okmányok, milyen alakszerűségek mellett kitöltve szükségesek; (pl. családi értesítő, egy a családdal régebb idő óta benső ismeretségben lévő érdektelen tanú kihallgatásáról felvett jegyzőkönyv, amelyről egyéb okmányok hiányában az örökhagyó és örökösök közötti viszony megállapítható.

Dr. Madaras Gábor.

Szerződés érvényessége és a megbizotti hűség. A 150. sz. elvi jelentőségű határozat kimondja: hogy aki más ügyei ellátására megbizást vállalt harmadik személyektől megbizója tudta nélkül jutalmat csak a köteles hűség és tisztesség megszegésével köthet ki, ennél fogva tehát a közkerölcsökbe ütköző voltánál fogva, bírói oltalomban nem részesülhet. A „Polgári Jog” régebbi számában méltattuk a Kúriának egy másik határozatát, amely az elvi jelentőségű határozat szellemében, annak tényálláskörét kiszélesíti és a megbizotti hűség megszegését akkor is fenforogni látja, ha a megbizó tudott ugyan arról, hogy a megbizottja a másik szerződő féltől is kap díjazást, de a díjazás összecszerű nagyságát nem ismeri. Mindkét határozatban a megbizotti hűség megsértésével kikötött díjazás érvényesíthetősége volt az elbírálás tárgya, vagyis a per a megbizott és a szembenálló szerződő fél, más stílizálásban a vesztegető is — megvesztegetett között folyt le —. Mi a jogi kihatása a megbizotti hűség illetén megsértésének a harmadik érdekeltnek — a megbizó félnek a szempontjából, akinek a bőrére történik a vesztegető — esetleg az ő vagyoni érdekeit elvesztegető — alkú? Mi van azzal a szerződéssel, amelyet a megbizó a vesztegető szerződő féllal jóhiszemben a részéről ígért vagy adott külön díjazásról, mit sem tudva, megköt? A kérdés ezen vonatkozását bírálta el nemrégiben a német Reichsgericht (134., 43. közzölve Juristische Wochenschrift 1932. évf. 931—932. old.)

Az adott esetben egy korlátolt felelősségű társaság indította meg a keresetet a részéről, mint vevő részéről megkötött vételügylet megtámadása iránt. A megtámadás azon alapult, hogy a korlátolt felelősségű társaság az alkudozással megbizta a társasági törzsjegyek egyedüli birtokosának magántitkárát, akinek az eladó a vételügylet lekötése esetére jutalomdíjat ígért, amely jutalomdíj összecszerű megszabását az eladó magának tartotta fenn. A bíróság az ügylet megtámadása iránti keresetnek helyt adott és indoklásában kifejtette, hogy a megbizónak tett jutalom ígérete az ügyletkötő félnek, aki erről nem tudott, az ügylet megáradására elegendő jogi alapot nyújt. Igen érdekesek az ítéleti indokolásnak a BGB. egyes szakaszaival kapcsolatos dogmati-